

سازمانی در قواره یک جامعه دینی

مروری بر کتاب "تاریخ کلیسای کاتولیک" تألیف هانس کونگ و ترجمه حسن قنبری

محمدرضا مسعودی

کاتولیک غربی مبذل شد. این کلیسا به همراه الهیات لاتینی آگوستینی که مبنای الهیاتی برای آن فراهم آورد و توسعه مقام پاپی رومی که از مدت‌ها پیش تمهیدات آن فراهم شده بود، اینک به مثابه نهاد مرکزی حاکمیت کلیسای اهمیت پیدا کرد. این مقام مبنای برنامه‌ها یا پارادایم نوین توسعه کلیسا شد.

کونگ در ادامه تشریح می‌کند که چگونه لئوی اول، مقام پاپی را به دست آورد و این مقام به دست کسان دیگری نیز افتاد. اگر چه بعدها در کلیسا انشعاب‌های مختلفی روی داد و سرانجام همین پاپ گرایی باعث شکاف میان کلیساهای غرب و شرق شد و در نهایت نهضت اصلاح دینی در قرن سیزدهم، ناتوانی مقام پاپی را در این قرن به نمایش گذاشت. رم قرن‌ها مانع هر نوع اصلاحاتی بود و اینک با نهضت اصلاح دین مواجه شد، نهضتی که به سرعت پویایی اجتماعی، سیاسی و دینی فوق‌العاده‌ای ایجاد کرد. برای رم، که پیش از این شرق را از دست داده بود، این نهضت دومین فاجعه‌ای بود که اساساً به بهای از دست رفتن نیمه شمالی امپراطوری رومی تمام شد. البته با از دست رفتن وحدت، جامعیت کلیسا نیز زیر سؤال رفت، زیرا جامعیت به هر معنایی که تلقی شود، خواه رویکرد اصیل و کل‌نگرانه، جدلی و اعتقادی یا جغرافیایی، عددی و فرهنگی باشد، نمی‌توان این واقعیت را نادیده گرفت که کلیسای جامع کاتولیک دیگر همان کلیسای پیشین قبل از اشتقاق و جدایی نبود و وحدت و جامعیت آن هرطور که با اصطلاحاتی الهیاتی تفسیرش کنیم، شکسته شد. حتی کاتولیکها نیز کلیسای خود را کلیسای کاتولیک رمی نامیدند، بدون توجه به این‌که صفت رمی اساساً نافی کاتولیک بودن است.

هانس کونگ سپس به دوره‌ای اشاره می‌کند که کلیسای کاتولیک با مدرنیته روبه‌رو می‌شود. انقلاب علمی و فلسفی، انقلاب کپرنیکی، انقلاب تکنولوژیکی و صنعتی، پیامدهای عصر روشنگری برای کلیسا، انقلاب فرهنگی و الهیاتی و در نهایت محکومیت

کوتاه خود در پی تأسیس جامعه‌ای متمایز از بنی اسرائیل با اعتقاد نامه و آیین خاص خود یا در پی ایجاد یک سازمان با ساختار و مناصب ویژه نبود تا چه رسد به این‌که در پی ایجاد یک بنای عظیم دینی باشد. به هر حال کلیسا به معنای یک جامعه دینی متمایز از بنی اسرائیل، بلافاصله بعد از مرگ عیسی به وجود آمد و این کار تحت تأثیر تجربه رستاخیز و روح القدس رخ داد. از زمان‌های اولیه تاکنون کلیسا، انجمن دوستی کسانی بوده که به مسیح اعتقاد داشته‌اند و هنوز هم، چنین است. انجمن دوستی کسانی که خود را متعهد به شخص و هدف مسیح دانسته و آن را مایه امیدواری همه مردان و زنان می‌دانند. در اصل واژه کلیسا به معنای عهد و التزام کلیسا به آرمان خدای آن است. کونگ در این کتاب توضیح می‌دهد که کلیسای کاتولیک به معنای مرتبط با کل که از ریشه یونانی اخذ شده، در هیچ جای عهد جدید به کار نرفته است. در هیچ جا کلیسا، کاتولیک نامیده نشده است. عبارت کلیسای کاتولیک را اولین بار ایگناتیوس، اسقف انطاکیه، در نامه‌ای به جامعه اسمرنا به کار برد. در این جا کلیسای کاتولیک صرفاً به معنای "کل" کلیسا و متمایز از کلیساهای محلی فردی است. این واژه بر کلیسای عام و جامع که واقعیتش آن زمان آشکارا تجربه می‌شد، دلالت دارد. کونگ همچنین شرح می‌دهد که سلسله مراتب در کلیسای کاتولیک به گونه‌ای که امروزه به کار می‌رود، نبوده بلکه همگی در خدمت کلیسا بودند.

هانس کونگ در ادامه تحقیق خود درباره تاریخ کلیسای کاتولیک به تشریح رسمیت شناختن مسیحیت از طرف امپراطوری رم می‌پردازد. کنستانتین در قرن چهارم با به رسمیت شناختن مسیحیت، تحولی جدی در گسترش این دین به وجود آورد. او با لغو مجازات تصلیب و آزادی بی‌قید و شرط دینی، سراسر امپراطوری روم را مسیحی نمود و در سال ۳۲۵ شورای کلیسایی را برپا کرد. کنستانتین تا آخر عمرش باب وحدت و یکپارچگی امپراطوری را با سیاستی توأم با تسامح دنبال کرد. اما پسران او با وی متفاوت بودند، به ویژه کنستانتینوس حاکم شرق امپراطوری روم. او سیاست سخت‌گیرانه عدم تسامح را در برابر مشرکان در پیش گرفت. مجازات مرگ را برای خرافه‌پرستی و قربانی مقرر داشت. مسیحیت به نحو روزافزونی در همه نهادهای سیاسی، اعتقادات دینی، اندیشه فلسفی، هنر و فرهنگ نفوذ کرده بود. در عین حال دیگر ادیان غالباً با زور ریشه‌کن شدند و بسیاری از آثار هنری از بین رفتند. همچنین امپراطور تئودوسیوس کبیر، همه آیین‌های مشرکانه و مراسم قربانی را ممنوع و ناقضان این قانون را خائن اعلام کرد. این امر باعث شد که مسیحیت رسماً دین دولتی، کلیسای کاتولیک کلیسای دولتی و بدعت، جرمی علیه دولت به شمار آید، حتی بعد از آریوس قرار بر این شد که هیچ اثری از بدعت‌ها باقی نماند. به هر حال کلیسای امپراطوری کاتولیک که تمام جهان را فراگرفته بود، در یک فرایند آهسته چند سده‌ای بین دوره قدیم متأخر و قرون وسطای اولیه، به کلیسای

کتاب تاریخ کلیسای کاتولیک اثر پروفیسور "هانس کونگ"، متأله و فیلسوف دین، چندی است با ترجمه حسن قنبری از سوی انتشارات مرکز مطالعات و تحقیقات ادیان و مذاهب منتشر شده است. این کتاب به جهانی خاص دارای اهمیت ویژه است که در این مقاله به آن مسائل می‌پردازیم چرا که تاریخ کلیسای کاتولیک تنها تاریخ یک سازمان نیست بلکه تاریخ یک جامعه دینی است که در طول دو هزار سال، فراز و نشیب‌های مختلفی به خود دیده است. باز گفتن این تاریخ طولانی به زبان کسی که خود عضوی تأثیر گذار از این جامعه است و مقطع مهم و حساسی از آن را درک کرده است، در نوع خود جذابیت خاصی دارد به ویژه این‌که، این شخص رویکرد انتقادی به آن داشته است. (شرح نسبتاً جامعی از افکار و آثار هانس کونگ را می‌توانید در شماره ۱۹ اخبار ادیان (خرداد - تیر ۸۵) بخوانید.)

کتاب "تاریخ کلیسای کاتولیک" به نوعی مواجهه کونگ با سازمان کلیسای کاتولیک رم است و معتقد است که کلیسای کاتولیک احتمالاً بیش از هر کلیسای دیگری بحث انگیز و دچار تمجیدها و حمله‌های افراطی است. تردیدی نیست که تاریخ کلیسای کاتولیک، تاریخی پر از موفقیت است. کلیسای کاتولیک قدیمی‌ترین و از حیث تعداد بیشترین و احتمالاً قوی‌ترین نماینده مسیحیت است. سر زندگی این کلیسای دو هزار ساله، سازمان آن، سلسله مراتب دقیق و استحکام آموزه‌های آن، عبادت، سنت غنی و شکوه و عظمت آن و دست‌آورد‌های بی‌چون و چرای فرهنگی در تأسیس و شکل دادن به غرب، در خور تحسین فراوان است.

نگاه کونگ به تاریخ کلیسای کاتولیک با ابزار هرمنوتیک و تأویل است. او تاریخ کلیسای کاتولیک را به عنوان فرایندی منسجم از بلوغ تا گسترش می‌فهمد. کونگ بر این باور است که اگر بخواهیم در تاریخ مبهم کلیسا و اوضاع و احوال مبهم کنونی، خوبی را از بدی متمایز کنیم، برای دوری به معیاری اساسی نیازمندیم. در کتابی درباره تاریخ کلیسا، صرف نظر از ماهیت بی‌طرفی محققانه‌ای که در باب ارزش‌ها ادعا می‌شود، زمان و واقعیت‌ها، تحولات، اشخاص و نهادها نلویحاً ارزیابی می‌شوند. کونگ تذکر می‌دهد که وجه مشخص تاریخ کلیسای کاتولیک، در مواقع حساس تصریحاً و بدون همسازی و مصالحه با پیام اصلی مسیحیت، پیام بشارت و با خود عیسی مسیح مواجه می‌شود. چرا که کلیسای مسیحی بدون چنین ارجاعی نه هویت دارد و نه تناسب.

کتاب تاریخ کلیسای کاتولیک از هشت بخش و یک نتیجه‌گیری تشکیل شده است. کونگ پژوهش خود را با این پرسش آغاز می‌کند که آیا کلیسا را عیسی مسیح بنیان نهاد؟ بر اساس اناجیل، عیسی اساساً هیچ‌گاه واژه کلیسا را به کار نبرد. هیچ سخن صریحی وجود ندارد که به صورتی منظم، جامعه‌ای از برگزیدگان و تأسیس کلیسا را در پی داشته باشد. عیسی پیامبری تأثیر گذار بود که نشان داد منتقد معبد است. او در فعالیت بسیار

قاطعانه مدرنیته از سوی شورای ضد نهضت روشنگری از جمله مواردی است که مؤلف به تبیین تاریخی آن می‌پردازد. در پایان نیز مؤلف به مسائلی که کلیسای کاتولیک در یک سده پیش با آن مواجه بوده مانند جنگ جهانی، سکوت در برابر یهودی ستیزی، حقوق بشر و دموکراسی نیز می‌پردازد.

کونگ در پایان کتاب می‌نویسد: اگر کلیسا بخواهد در هزاره سوم، آینده‌ای داشته باشد، باید چهار شرط را محقق سازد: ۱- نباید به قرون وسطا یا دوره نهضت اصلاح دینی یا عصر روشنگری بازگردد و به آن‌ها

عشق بورزد بلکه باید کلیسایی باشد که ریشه در اصل مسیحی خود داشته باشد و بر وظایف کنونی خود متمرکز شود. ۲- کلیسا نباید مردسالار و دل مشغول تصویرهای کلیشه‌ای از زنان و زبان منحصرأ مذکر و نقش‌های از پیش تعیین شده، مبتنی بر جنسیت باشد، بلکه باید کلیساهایی اهل مشارکت باشد که مقام را با فرهمندی تلفیق کند و زنان را در همه خدمات کشیشی کلیسا بپذیرد. ۳- نباید طرفدار امور تنگ نظرانه فرقه‌ای و تسلیم انحصارات فرقه‌ای، پیش فرض‌های مربوط به مقامات و نفی مشارکت شود، بلکه باید کلیسایی جهانی

و باز باشد که از درون وحدت‌گرایی را محقق سازد و بسیاری از بیانات و اعمال وحدت‌گرا، نظیر امور تیشیری، لغو همه احکام تکفیر و تکمیل انجمن اخوت عشای ربانی را دنبال کند. ۴- نباید اروپا محور باشد و ادعاهای انحصارگرایانه مسیحی را مطرح کند و نوعی امپریالیسم رمی از خود نشان دهد بلکه کلیسایی اهل تسامح و جهان شمول باشد که برای حقیقت که همیشه مهم‌ترین چیز است، احترام قائل است. بنابراین باید بکوشد که از دیگر ادیان درس بیاموزد و به کلیساهای ملی، منطقه‌ای و محلی خودمختاری بدهد.

علاقه مندان به استفاده از سایت اینترنتی مجله اخبار ادیان می‌توانند

به آدرس: www.j.iid.org.ir مراجعه کنند

فرم اشتراک

موسسه گفت و گوی ادیان موسسه ای غیر انتفاعی است که در جهت نزدیکی و همسخنی ادیان تلاش می‌کند از خوانندگان و علاقه مندان درخواست می‌شود با اشتراک این نشریه گامی در جهت تحقق رسالت تقریب میان ادیان بردارند. در صورت تمایل می‌توانید بهای اشتراک مجله را به ازای هر شماره درخواستی ۵۰۰۰ ریال (در داخل کشور) به حساب جاری ۹۸۰۶۱۸۵۱ بانک تجارت شعبه آفریقا کد ۳۰ به نام موسسه گفت و گوی ادیان واریز کنید و فیش آن را همراه با فرم اشتراک و نشانی دقیق خود برای ما بفرستید تا مجله برای شما ارسال شود. هزینه ارسال نشریه به عهده اخبار ادیان است.

نام و نام خانوادگی:

سن:

تحصیلات:

شغل:

مدت اشتراک:

تلفن:

استان:

شهرستان:

آدرس دقیق پستی:

کدپستی:

